

MAANÕUKOGU

Protokoll nr. 61.

Koosolek 21. novembril 1918 Ajutise Valitsuse ruumides
endises Mereväe klubis, Tallinnas, Raekojaplatsil.

Koosolek kell 11 e. l.

Koosolekust võtavad osa 42 maanõunikku: J. Koor, F. V. Mikkelsaar, A. Podrätshik, J. Parik, Ed. Kansmann, Hans Roos, K. Virma, Chr. Arro, J. Kurvits, K. Grau, H. Riberg, J. Lasn, K. Saral, J. Temant, A. Birk, H. Kuusner, H. Raudsepp, T. Kuusik, M. Meos, A. Kurrikoff, H. Pöhl, K. Baars, A. Veiler, V. Neggo, J. Reintam, A. Kohver, Max Bock, O. Strandmann, H. Kruus, J. Tõnisson, P. Pöld, K. Parts, J. Raamot, K. Päts, Joh. Kuk, T. Laur, K. Ast, A. Anvelt-Ostra, J. Kalm, A. Oinas, J. Lehmann, J. Jaakson.

Koosolekut juhatab abiesimees J. Jaakson.

Protokolli kirjutab sekretäri teine abi V. Neggo.

Päevakord:

1. Ajutise Valitsuse aruanded.
2. Asutava Kogu valimisseadus.
3. Eesti Riigi kodanikkude koosseisu äramääramine.

4. Kvoorumi küsimus.
5. Läbirääkimised.

1. Tervitused.

Maapäeva sekretäri teine abi V. Neggo loeb ette õnnesoovid.

Mõisaküla raudteevabriku tööliste, Mõisaküla haridusseltsi ja laenu- ja hoiuühisuse, Tartu Eesti ametnikkude ühisuse, Tartu linnavalitsuse ja Tallinna kaupmeeste seltsi poolt. (*Vaata lisad nr. 1—5*).

2. Ajutise Valitsuse aruanded.

Kõige pealt astub kõnetoolile kohtuminister J. Poska, kes teatab, missugused sammud Eesti iseseisvuse kättesaamiseks on astutud. Kõik maavalitsuse ja poliitiliste erakondade tegevus leiab põhjendust loomulikus sunnis, mis rahva seas olemas. Meie rahvas on 200 aastat Vene valitsuse surve all kannatanud. Siiski, iseseisvuse püüe ei tulnud kohe maksvusele. Meie vastutavad rühmad olid autonoomiaga nõus. Alles pärast astuti samm edasi ja nõuti, et Eestile osariigi õigus saaks. Osariik on siiski kui rentnik, seljärgest kasvav tarvidus viimase sammu järele. Kõik tõkked, mis arenemist takistavad, olid tarvis kõrvaldada ja rahvas pidi kõik oma saatuse oma kätte võtma. Asjaolud sundisid seda sammu astuma. Enne, kui Maapäev mineval aastal laiali

läks, tegi ta otsuse, et ta kõik võimu oma kätte võtab. Vene enamlist valitsust ei tahtnud Maapäev tunnistada, aga Eestit iseseisvaks Maapäev siis veel ei tunnistanud. Vene Asutavas Kogus pidi meie maa saatust lõpulikult ära otsustatama. Meie rahva saadikud läksid Peterburi Vene Asutavasse Kogusse. Ka siis, kui Vene Asutavas Kogus sots.-rev. mõjul oleksid olnud, ei oleks meie soovidele vastu tulnud. Nüüd aga on Venemaa paljaks tehtud ja kui meie Venemaa külge oleksime jäänud, siis oleks meil niisamasugune seisukord olnud. Meie saime ju ise enamlaste programmi tegelikult tunda. Enamlaste ülevõimu kartes arvati tarviliseks Eesti iseseisvust välja kuulutada. Vene madrused ei läinud muidu välja ja oli ka põhjust karta, et Saksa väed sisse tungivad, on aga Eesti iseseisvaks kuulutatud, siis on sakslastel õigus ära võetud siia sisse tungida.

Sakslased panid ette, et Eesti poliitilised parteid Saksa sõjaväge paluks siia tulla. Eesti poolt vastati, et sellega nõus ei olda. Veel enam, ähvardati saatkonda, kes sakslaste juurde läheb, kinni võtta. Üks saatkond võetigi kinni ja anti enamlaste kätte, kes tema aga lahti laskis.

10. veebr. kuulutati siin enamlaste valitsuse poolt, et kõik sakslased kinni võetakse. See samm oli põhjuseks, miks saksa lehed nõudma hakkasid, et Baltimaa sakslasi kaitstaks.

Sakslaste valitsuse ajal enamlased ei piuksatanudki. Niipea aga, kui Eesti valitsus võimu oma kätte võttis, olid enamlased jälle väljas ja nõudsid Eesti Ajutise Valitsuse kõrvaldamist.

Kui 10. jaan. 1918. Eesti iseseisvaks otsustati kuulutada, otsustas maavalitsus saatkonda väljamaale läkitada, et see saatkond Eesti iseseisvuse kasuks teeks, mis võiks.

Koha peal oli Eesti seltskondlistel jõududel võimalus ära võetud Eesti iseseisvuse kasuks töötada. Saksa riigipäeva saadikud käisid siin, aga neid ei lastud Eesti tegelastega kokku saada. Juhtumisi saadi siiski kokku ja määrati koosoleku aeg kindlaks. Järgmisel päeval algas vali uurimine ja sakslased ei tulnudki teisel päeval kokku. Sakslastele näidati siiski Eesti esitajaid, keda selleks toodi. Kui pärast küsiti, kuidas need „esitajad“ leiti olevat, arvasid sakslased, et muidu inimesed on, aga peas tühja ruumi palju. Eesti ajakirjanduse „esitajaid“ veeti Saksamaal ringi, mitte, et Saksamaad näidata, vaid et neid mehi Saksamaale näidata. (Vali

käteplagin). Kui Tallinnas kellegile Saksamaa tegelasele linna näidati, siis jäigi see imestama, et linnas suur Eesti pangamaja ja Eesti teater on, aga eestlasi ei ole.

Lõpuks näitab kõneleja selle peale, et iseseisvusele jõudmiseks veel palju raskusi ees on, aga meie siiski iseseisvuse saame, kui meie ise seisma ei jää, vaid selles mõttes edasi sammume. (Valjud kiiduavaldused.)

Teisena astub kõnetoolile välise delegatsiooni juhataja minister J. Tõnisson ja annab aru Eesti välisesituse tegevuse üle:

„Detsembrikuus 1917. a. määrati kaks saadikut, üks sotsialist, teine mitte: A. Piip ja J. Tõnisson. Mõlemad tahtsid koos välja pääseda, aga see ei läinud korda. Enamlaste vangistusest pääsesdes sõitis kõneleja Helsingi. Soomest väljapääsmine oli raske. Piip tuli hiljem Helsingisse. Suurte raskustega pääsesime Rootsimaa. Juba oli kuulda, et Baltimaalt ollagi esitajad Stockholmis. Eestimaa ja Liivimaa rüütelkonna esitus oli seletuse ära annud, et Eesti- ja Liivimaa Venemaast lahus on, ja palus Saksa sõjaväelist kaitset. Meie protestisime, et Eesti ja Liivi rüütelkonnal õigust ei ole maa ja rahva esitajatena välja astuda.

12. märtsil jõudsid meie saadikud Soomest päralt. Nad olid sunnitud üle jää sõitma.

Kõneleja loeb ette, missugused vastused Inglise ja Prantsuse valitsus on annud (Vaata lisa nr. 6).

Põhja Ameerika Ühisriikide poolt ei ole veel kindlat seletust saadud. Ühisriikide saadiku üteluse järele Stockholmis, tunneb Ühisriikide valitsus Eesti iseseisvuse püüetele kaasa.

Et Saksamaal meie asjade seisukorda selgitada, pöörasid M. Martna ja K. Menning Saksa saatkonna poole ja küsisid luba Saksamaale sõita. Luba ei antud. Küll aga tehti lahke ettepanek, küsijad võivad Saksamaa kaudu koju tagasi sõita. (Hüüded: Vangide laagrisse).

Kõneleja rõhutab, et süüdistused õiged ei ole, nagu oleks välisesitus Inglise raha saanud. Raha muretsesid maavalitsus, poliitilised organisatsioonid ja isiklised tuttavad.

Liitriikide poolt tuldi Eesti iseseisvuse mõttele sellepärast vastu, et Eesti iseseisvaks demokraatlikuks vabariigiks, vaba kaubanduse, vaba sadamatega jne., tahab saada ja see seisukoht liitriikide huvidele vastab. Sellepärast on ka etteloetud kirjadest suuremaid tagatisi, mis kindlustavad, et Eesti iseseisvus rahukongressil maksvaks tunnistatakse. (Vali kiiduavaldus).

Kõnetoolile astub peaminister K. Päts ja võetakse valju kiiduavaldusega Maapäeva ja päältkuulajate poolt vastu.

Kõneleja vastab nende etteheidete peale, mis kuuldavale on tulnud, Ajutine Valitsus olevat Eesti iseseisvuse liig viimase silmapilgul välja kuulutanud ja nii sellest nagu mõne operetti jandi teinud. Teisiti ei olnud see võimalik, olud sundisid seda tegema. Kavatseti esiti Viljandi sõita Vabariiki välja kuulutama. Sinna toodi enamlaste poolt vene soldatise, kes meie püüetest aru ei saanud ja tegelasi vangistama hakkasid. Haapsalu langes enne, kui saatkond sinna jõudis, sakslaste kätte ja Tartusse oli võimata pääseda enamlaste piiramiseringi tõttu.

Esimene koht, kus Eesti iseseisvus välja kuulutati, oli Pärnu linn.

Mn. H. Kuusner, kes parajasti vangist vabaks sai, viis enesega manifestid Pärnu kaasa ja nii sündis seal väljakuulutamine juba 24. veebruari 1918. a. hommikul. Alles siis, kui enamlaste surve Tallinnast kõrvaldati, võidi 24. veebruari õhtu poole ka Tallinnas iseseisvust välja kuulutada.

Edasi räägib kõneleja sellest, kuidas siin avalikku arvamist võltsiti ja kuidas palvekirju tehti, et Eestimaa Saksamaa külge liidetakse.

Kui kõneleja müüdavat ajakirjandust ja eestlasi-ajakirjanikke puudutab, kes sellele võltsimisele kaasa aitasid, hüüab ta: „See oli mardisanditaja ajakirjandus.“ Niisugusel ajakirjandusel ei ole meie vabariigis mitte kohta!“ (Üleüldine hääkskiitmine). Pikemalt peatab ta ühendatud Balti maapäevade juures, näidates, kuidas vallavanemaid rahva esitajateks lõksu püüti kiskuda ja kui need vastutööd avaldasid, nendega nii ümber käidi, et nad imestasisid, kuidas nendega „nii kõrges kogus nii häbematalt ümber käidi.“

Ühendatud Balti maapäevad — need on kõige suuremad avaliku arvamise võltsijad. Niisuguseid võtteid ei tarvita Eesti rahvas nüüd ega tulevikus. Niisugused võtmed ei ole kultuurarahvaste vääriksed! Need on merehädalised, kes ölekõrrest kinni haaravad. Meie olime valmis käsi-käes töötama, meie unustasime ära tagakiusamised, vangistused, peksud... Nemat unustasid, et nad eurooplased! Meie aga tahame kultuurarahvas, eurooplased olla. Meie avalik arvamine peab vaba olema!“ lõpetab kõneleja kauakestvate kiiduavalduste saatel.

3. Maapäeva kodukorra muutmine.

Mn. K. Parts paneb ette kodukorda järgmiselt muuta: „Maapäeva koosolek loetakse otsusevõimuliseks, kui üks kolmandik liikmeid kokku on tulnud“, selle küsimuse otsustamist rutuliseks tunnistada paludes ja I, II ja III lugemises kohe vastu võtta.

Mn. A. Podrätshik paneb ette kvorumit suurust järgmiselt kindlaks teha:

Maapäeva koosolek loetakse otsuse võimuliseks, kui pool Eesti Vabariigis viibivatest maanõunikudest koos on.

Mn. J. Tõnisson teeb ettepaneku kvorumini 26 peale kindlaks määrata.

Mn-d K. Parts ja A. Podrätshik võtavad oma ettepaneku tagasi ja ühinevad mn. J. Tõnissoni ettepanekuga, mis ühel häälel vastu võetakse, rutuliseks tunnistatakse ja kohe maksma pannakse.

As. Kogu valimisseaduse eelnõu harutamine lükatakse järgmise koosolekuni edasi.

Eesti Riigi kodanikkude koosseisu äramääramise küsimuse harutamine lükatakse järgmise koosolekuni edasi.

Otsustatakse järgmine koosolek 22. nov. s. a. kell 11 e. l. ärapidada.

Koosolek lõpeb kell ½3 p. l.

J. Jaakson (*allkiri*).

Victor Neggo (*allkiri*).

H. Raudsepp (*allkiri*).

LISAD.

LISA nr. 1.

Eesti Maapäevale Tallinnas.

Jõudu ja edu kiire Valitsuse võimu loomiseks ja töörahva õiglaste huvide kaitsemiseks.

Mõisaküla raudtee Vabriku töölised.

LISA nr. 2.

Eesti Maapäevale Tallinnas. 20. Nov.

Tervitame ja soovime edurikast tööd majandusliste kui ka haridusliste küsimiste laiendamiseks vabas Eestis.

Mõisaküla hariduse selts ja Laenuhoiu ühisus.

LISA nr. 3.

Eesti Maapäevale Tallinnas.

Eesti vabanemise puhul soovib Tartu Eesti Ametnikkude ühisus Eesti Maapäevale südamlikku õnne ja annab end täiesti tema poolt kokkuseatud Ajutise Valitsuse teenistusesse.

Ühisuse nimel esimees Meltsaar.
Sekretär Oksa.

LISA nr. 4.

Tallinn. Eesti Maapäev.

Tartu linnavalitsus tervitab rahva esitust, avaldab temale oma täielikku poolehoidmist ja soovib kordaminekut vastutusrikkas töös vabas Eestis.

Linnapäa Kriisa.

LISA nr. 5.

Eesti Maapäeva tervitab uuel koosolekute ajajärgul

Tallinna Kaupmeeste Selts.

Esimees E. Rosenvald (*allkiri*).

Sekretär: J. Vachtmeister (*allkiri*).

Tallinnas, 20. novembril 1918. a.

LISA nr. 6.

Eesti riikline iseseisvus.

Aktid

Eesti rahva enesemääramise õiguse ja Eesti riiklise iseseisvuse tunnistamisest Inglise, Prantsuse ja Itaalia valitsuste poolt.

Eesti iseseisvuse kuulutamine.

28. (15.) novembril 1917 kuulutas Eesti Maapäev Eestimaa iseseisvaks riigiks ja tunnistas enese kõrgema riigivõimu kandjaks Eestis, kuni Eesti Asutav Kogu kokku astub ja Eesti riigikorra lõpulikult kindlaks määrab.

10. (23.) jaanuaril 1918 tunnistasivad tarvilikuks Eesti Maapäeva juhatus, Vanemate Kogu ja Eesti Valitsus ühes poliitiliste parteidega Eestimaa erapooletuks iseseisvaks demokratiliseks vabariigiks kuulutada, kelle erapooletusele rahvusvaheline kindlustus tuleb muretseda. Ühtlasi seletati, et kui Saksa sõjaväed, nagu karta oli, peaksivad Eestimaa oma alla võtma, siis see erapooletu Eesti vabariigi õiguste rikkumine oleks.

Eesti iseseisvuse ja Eesti rahva enesemääramise õiguse tunnistamine Inglise- ja Prantsusmaa poolt.

Eesti Maapäeva juhatus, vanematekogu ja Eesti Valitsus otsustasivad saadikuid väljamaale läkitada, et riigivalitsuste juures ja avaliku arvamise ees Eesti iseseisvuse hääks töötada.

26. jaanuaril 1918 jõudis Eesti Maapäeva ja Valitsuse volitatud esitajana Jaan Tõnisson Stockholm.

Selsamal ajal viibis Stockholmis Eesti-Liivimaa rüütelkondade saatkond. See saatkond andis jaanuari viimastel päevadel Vene enamlaste-valitsuse esitajale Stockholmis ja Saksa riigivalitsusele märkikirja, milles seletati, et rüütelkonnad kui Eesti maa ja rahva seaduslikud esitajad, kelle õigused 1710. a. kapitulationides ja Nystadi rahulepingus 1721. aastast põhjenevat, Eesti-Liivimaa nüüdsest pääle Venemaast lahutatuks tunnistavad. Ühtlasi palus rüütelkondade saatkond Saksa valitsust Eesti-Liivimaad Saksa sõjavägede kaitse alla võtta.

Selle vastu andis Jaan Tõnisson Eesti Maapäeva volitatud esitajana 4. veebrua-

ril 1918 niihästi sõdivate suurriikide kui ka Skandinaavia riikide valitsustele märgukirja, milles ta näitas, et 1710. aasta kapitulatsioonide ja Nystadi rahulepingu läbi rüütelkondadele antud õigused Venemaa seadusliku riigivõimu läbi rüütelkondade nõusolemisel ära on kaotatud. Rüütelkonnad ise on Eestimaa autonoomiaseaduse läbi 12. aprillil (30. märtsil) 1917 kõik oma õigused kui rahva ja maa esitus Eesti Maapäevale ära andnud ja kestavad ise ainult veel kui vähearvulise Saksa mõisnikuseisuse asutused edasi, ilma et nemad kuidagi Eesti maa ja rahva esituseks võiksid olla. Niisama ei ole rüütelkondadel mitte õigust võõraid sõjavägesid Eestimaaale kutsuda. Ainsaks Eesti maa ja rahva esitajaks on Eesti Maapäev, kes on Eestimaa 28. (15.) novembril iseseisvaks kuulutanud. — Eestimaa tahab erapooletu riigina rahvusvahelise kindlustuse all kui täielik vabakaubanduse maa oma piirid kõigile rahvastele kaubanduslikeks läbikäimiseks lahti hoida ja oma sadamad vabasadamateks muuta. Sellepärast loodab Eestimaa, et riigid Eesti iseseisvust mitte tunnistamata ei jäta. Sellepeale andsid Inglise ja Prantsuse valitsused oma esitajate kaudu Stockholmis Eesti Maapäeva esitajale esiti suusõnal ja pärast kirjalikult järgmised seletused, millega Eesti rahva enesemääramise õigust mõlema suurriigi poolt kindlasti tunnistati:

Prantsuse valitsuse teadaanne.

Prantsuse vabariigi saatkond.
Rootsis.

Stockholmis.

Prantsuse Saadik Stockholmis on volitatud Herra saadik Tõnissonile teatama, et Vabariigi valitsus valmis on Eesti Asutavat Kogu ajutiselt kui tegelikult iseseisvat Kogu tunnistama, kuni Rahukongress kokku astub, kes Eestimaa tulevase seisukorra rahvaste enesemääramise õiguse põhjusemõtte kohaselt ära otsustab.

Stockholmis, 1. märtsil 1918.

Inglise valitsuse teadaanne.

Briti Majestedi Saadik on volitatud Eesti ajutise Maanõukogu esitaja Hr. Tõnissonile teatama, et Majestedi Valitsus valmis on Asutavat Kogu kui tegelikult iseseisvat asutust tunnistama, kuni Rahukongress kokku astub, mil Eesti tulev seisukord enesemääramise põhjusemõtte kohaselt ära otsustatakse. Majestedi Valitsus ei tunnista ühtegi korraldust, mis selle põhjusemõtte vastu käib.

Briti saatkond,
Stockholmis,
20. märtsil 1918.

Herra Tõnisson, Hotel Regina,
Stockholm.

Eesti iseseisvuse tunnistamine tegelikult Inglise, Prantsuse ja Italia valitsuste poolt.

12. märtsil jõudsid üle Botnia lahe sõites Stockholmi Eesti Valitsuse ja Maapäeva volitatud esitajatenä: M. Martna, K. Menning, A. Piip, K. R. Pusta ja E. Virgo, kes kokku ühes J. Tõnissoniga Eesti Diplomatilise Delegatsiooni sünnitasivad. Töö jaotati Delegatsiooni liikmete vahel järgmiselt ära: 1) Jaan Tõnisson — esitaja Skandinaavia riikides (Rootsi, Norra, Daani). Skandinaaviasse pidi Delegatsiooni keskkoht jääma. — 2) A. Piip, K. R. Pusta ja E. Virgo läksivad saatkonnana Englise, Prantsusmaale ja Itaaliasse, et säälsetele valitsustele Eesti Valitsuse märgukirja Eesti iseseisvuse kohta ära anda ja nendelt Eesti iseseisvusele vormilikku tunnistust muretseda. Nendest jäi esitajana Londoni A. Piip, kuna K. R. Pusta ja E. Virgo edasi Pariisi ja säält Rooma sõitsivad, et märgukirja Prantsuse ja Italia valitsustele ära anda. — K. Pusta jäi esitajana Pariisi, kuna E. Virgo tagasi Skandinaaviasse sõitis, et seisukorrast juhatusele teateid tuua ja siis esitajana Rooma tagasi pöörata. — 3) M. Martna ja K. Menning pidivad Schweitsi ja Kesk-Euroopa riikidesse minema, et sääl Eesti iseseisvusele tunnistamist nõutada, ei saanud aga Saksa valitsuselt sissesõidu-luba. Nii jäivad nemad mõlemad Skandinaaviasse, kus nad Delegatsiooni juhatuse liikmetena töötavad. — Maikuul jõudis Skandinaaviasse F. Kull, kes talvel Soome maha oli jäänud. Tema määrati juhatuse poolt Ameerikasse, aga ei ole siiani sissesõidu-luba saanud.

Delegatsioon on mitmed protestid Saksa vägivalla vastu Eestis avaldanud. Neist protestidest on enamasti kõik sõdivate ja erapooletute riikide valitsustele ära antud mõned aga ainult ajakirjanduses avaldatud. Ajakirjanduse kaudu on Eesti iseseisvuse hääks seletuse-tööd tehtud ja Saksa hirmuvalitsuse koledusi Eestis Euroopa avaliku arvamise ees paljastatud.

Kui Skandinaavia riikide valitsustele Eesti iseseisvuse asjus Eesti Valitsuse märgukirjad ära anti, siis seletasivad nende riikide välisministrid, et nende valitsused südamliku huvitusega Eesti iseseisvuse mõtet tervitavad, aga rahvusvahelise seisukorra pärast Eesti iseseisvust vormilikult alles siis tunnistada võivad, kui Venemaa kui senine ülema riigivõimu kandja Eestis ja Saksamaa kui tegeliku võimu käsitaja Eestis Eestimaa iseseisvust omalt poolt tunnistavad.

Inglise, Prantsuse ja Italia valitsused on Eesti Ajutise Valitsuse ja Maapäeva esitajad enese juures poolametlikult (officieux) tunnistanud ehk akkrediteerinud.

Ajutise Eesti Valitsuse ja Maapäeva märgukiri, mille saatkond Englise, Prant-

suse ja Italia valitsustele ühes seletava lisakirjaga ära andis, sisaldas kolm järgmist soovi: 1) Eesti iseseisvust tunnistada, 2) Eesti Ajutist Valitsust kes Maapäeva poolt seatud, ainsaks seaduslikeks võimuks Eestis tunnistada ja 3) Eestile õigust kindlustada oma saadikute läbi üleüldisest rahukonverentsist osa võtta, et Eesti huvivid kaitsta.

Inglise, Prantsuse ja Italia valitsused on Eesti iseseisvust tegelikult (de facto) tunnistades järgmised kirjalikud seletused andnud:

Inglise valitsuse vastus.

(71866/W/38).

Wälisministeerium
3. mail 1918.

Herrad.

Mul on au teatada, et ma Teie kirja ühes seletuskirjaga poliitilise seisukorra kohta Eestis, ning millega iseseisvuse tunnustamist Kuningliku Valitsuse poolt palutakse, kätte olen saanud.

Mul oli suur häameel Teie hiljutise külaskäigu puhul, ja seda juhust tarvitades tõendan ma Teile, et Kuninglik Valitsus Eesti rahva püüdeid sõbralikkusega tervitab ning et tal häameel on uuesti kinnitada, et ta valmis on Eesti Maanõukogule kui tegelikult (de facto) iseseisvate asutusele ajutist tunnustamist tagama, seniks kuni Rahukonverents kokku astub, mil Eesti tulev riigikord, niipalju kui võimalik, rahva soovidele vastavalt ära korraldatakse. Praegusel ajal oleks Kuninglikul Valitsusel nähtavasti võimata Eestile rahukonverentsist osavõtmise õigust tagada, kuid igal niisugusel konverentsil tahab Kuninglik Valitsus kõike teha, mis ta võimuses, selle kindlustamiseks, et ülemahtumetatud põhjusemõte Eesti kohta tarvitusele võetakse.

Vaheajal on Kuninglikul Valitsusel häameel professor Anton Piip'u Eesti Ajutise Valitsuse poolametliku diplomatiilise esitajana vastu võtta.

Mul on au, Herrad, Teie kõige sõna-kuulelikum alandlik teener olla.

(Allkiri): Arthur James Balfour.

E. Virgo, v. a. H.

A. Piip, v. a. H.

K. Pusta, v. a. H.

Granston'i Kenilworth Hotellis,

Great Russel Street, E. C. I.

Prantsuse valitsuse vastus.

Wälisministeerium.

Politiiliste ja kaubandus-
liste asjade juhatuskond.

Parisis, 13. mail 1918.

Herrad,

Mul on au Teile teatada, et ma Teie kirja 8. skp. kätte olen saanud, millele seletuskiri poliitilise seisukorra kohta Eestis juurde oli lisatud.

Meie eilase kokkusaamise puhul arvasite Teie hääks uuesti korrata, et Eesti demokraatiline vabariik Prantsusmaa poolt oma iseseisvuse tunnustamist soovib.

Ruttan Teile kinnitama, et samm, mida Teie minu kaudu arvasite teha, Vabariigi valitsuse kõige suuremat rahulolemist äratav.

Kõige südamlikumale poolehoidmisega tervitab Prantsusmaa Eesti rahva püüdeid, ja ma olen õnnelik Teile uuesti kinnitada võides, et Vabariigi valitsus valmis on Eesti Maanõukogu tegelikult (de fait) iseseisva asutusena ajutiselt tunnustama, seniks kuni Rahukonverents võimaldab Eesti tulevast riigikorda elanikkude soovidele vastavalt lõpulikult korraldada.

Prantsuse valitsus teeb muidu kõik, mis ta võimuses, et Eesti rahval parajal silmapilgul võimalik oleks oma nõudmisi ette tuua.

Lisan juurde, et Prantsuse valitsus omale kõik õigused jätab teie maa osavõtmise asjus Vene riigi välistest kuludest.

Vabariigi valitsus võtab häameelega herra Charles Robert Pusta Eesti ajutise valitsuse poolametliku diplomatiilise esitajana vastu.

Teile oma kõige kõrgemat lugupidamist avaldades

(Allkiri): S. Pichon.

Herra Eduard Virgo.

Herra Charles Robert Pusta.

Italia valitsuse vastus.

Wälisministeerium.

No. 1959.

Roomas, 29. mail 1918.

Austatud Herrad,

Mul on au teatada, et ma kirja kätte olen saanud, mis Teie, austatud Herrad, 27. skp. Eesti Ajutise Valitsuse nimel mulle hääks arvasite saata.

Kuninglik Valitsus, Italia traditsioonidele truuks jäädes, on rõõmus Eesti rahva vabaduspüüetele elavat poolehoidmist avaldama. Kuninglik valitsus on valmis Eesti Maanõukogu tegelikult (de facto) iseseisva asutusena ajutiselt tunnustama. Kuid Eesti riigi tulevast iseseisvust ei või ta kuidagi kindlustada, sest et see küsimus, nagu teiseidki samalaadilised, Rahukonverentsi lõpulikuks otsustamiseks peab jääma. Liitlased ei tunnista Brest-Litovski rahu maksvaks, mis pärast ka kõigi nende maade lõpulik korraldus, mis Vene riigi osad olivad, Rahukonverentsi hooleks peab jääma. Sel põhjusel pole Italia ühtegi uut riiki, mis Venemaa küljest lahkunud, siia maani tunnistanud. Teiselt poolt võite Teie, austatud Herrad, selle päale kindlad olla, et Italia Rahukonverentsil neid üleüldiseid õigluse ja vabaduse põhjusemõtteid toetamata ei jäta, millede pärast ta sõjariistad kätte on võtnud.

Vaheajal loodab Kuninglik Valitsus, et Eesti Maanõukogu ja rahvas kõik teevad, mis võimalik, et oma isamaad iga-suguse Saksamaast rippuvuse eest hoida.

Teile, austatud Herrad, oma kõige suuremat lugupidamist avaldades

(Allkiri): Sonnino.

V. a. Herrad
Carlo Roberto Pusta
ja
Edoardo Virgo.

Prantsuse valitsuse lisa-seletus.

Juulikuul s. a. jättis Eesti vabariigi esitaja Prantsusmaal K. R. Pusta Prantsuse välisminister Pichonile kirjaliku õnnesoovi Prantsuse võitude puhul lääne väerinnal, ja Pichon vastas järgmiselt:

Herra,

See õnnesoov, mis Teie Eesti Ajutise Valitsuse ja Eesti Maanõukogu nimel mulle olete esitanud Prantsuse sõjariistade edu puhul, on sügavat mõju avaldanud Vabariigi valitsuse päale. Mitmete teiste järel on see uueks tõenduseks selle asja õiguse kohta, mille kasuks Prantsusmaa, lähedas ühenduses oma liitlastega, kõik oma jõud pühendab.

Ainult liitlaste sõjariistade võit, selle kohta on mul sama kindel tõetunne kui Teil, vabastab feodalse militarismi rõhutud rahvad; ainult see valmistab neile tee õigluse poole.

Eestlased on ida väerinnal kolme aasta kestes olnud Prantsuse soldatite liitlased ja sõjariistade vennad; saatus on nad kõrvaldanud võitlusest sel silmapilgul, kui nad veel rohkem huvitatud on üleüldisest võidust. Prantsusmaa ei unusta kunagi nende vaprust läinud võitlustes või neid katsumisi, mis nüüd nende pääl lasuvad: Prantsusmaa ei jäta neid, kes oma lootuse tema päale panevad.

(Allkiri): S. Pichon.

Inglise valitsuse lisaseletus.

31. augustil s. a. juhtis Eesti esitaja Londonis A. Piip Inglise valitsuse tähelepanekut kirjalikult selle päale, kuidas Saksa vägivallavalitsus Eestis talitab, et rahvast hirmutegudega heidutada ehk terroriserida ja Eesti rahva tahtmist sihilikult võltsides ning rikkudes Eestimaad Saksa riigi külge liita.

Selle päale andis Inglise valitsus järgmise kirjaliku vastuse:

Välisministerium.
10. septembril 1918.

Herra:

Välisminister Hr. Balfour palub Teile teatada, et ta Teie kirja 31. augustist s. a.,

milles Eestimaal poliitilist seisukorda ning Saksa võimude tegevust sääl valgustatakse, tänuga kätte on saanud.

Hr. Balfouril on häämeel Teile teatada, et Kuninglik Valitsus Saksa Valitsuse püüet Eestimaal oma suvereeniteti (ülelvõimu) olgu mis kujul tahes maksmat panna või õigust saada Eestimaal üle otsustamiseks mingil tingimisel ei tunnista. Ükski rahu, mis seda põhjusemõtet ei sisalda, pole Inglismaale vastuvõetav. Kui Saksamaa vahepeäl ilma eestlaste nõusolemiseta Eestis sunniviisilist nekrutivõtmist või muid surveseadusi maksmat tahab panna, siis tuleb selle kui omavoli ja vägivalla peale vaadata.

Edasi on Kuninglik Valitsus sel arvamisel, et enesevalitsemise, või nagu seda mõnikord nimetatakse, enesemääramise õigus Eestimaal kohta niisamasugusel määral maksab nagu teistegi maade kohta. Selle õiguse täpikäälset maksmapanemist ei või Kuningliku Valitsuse arvates siiski mitte lõpulikult teostada enne kui üleüldisel asjade korraldamisel Rahukonverentsil.

Kuninglik Valitsus soovib seda juhtumist tarvitada, et Eesti rahva püüetele enese täit poolehoidmist avaldada, ja ma võin Teile kinnitada, et ta kindlasti selle vastu oleks, kui Eestimaal kas sõja kestusel või pärast sõda valitsust maksmat tahetakse panna, mis Eesti rahva soovidele ei vastaks või rahva enesemääramise õigust kitsendaks.

Olen, Herra, Teie kõige alandlikum teener

(Allkiri): R. Graham.

Professor Piip, 5. Markham Square,
Chelsea, S. W. 3.

Eesti rahva enesemääramise õigus kindlustatud.

Sellega, et Inglise, Prantsuse ja Italia valitsused Eesti rahva enesemääramise õigust kõige kindlamal kujul ja Eesti iseisvusust tegelikult on tunnistanud, on Eesti riiklise iseseisvuse küsimus rahvusvaheliseks küsimuseks tõusnud, mida mitte mõni üksik riik, nagu Vene- ehk Saksamaa, mitte oma soovisid mõõda Eesti rahva tahtmise vastu ei saa ära otsustada.

Eesti riiklise iseseisvuse küsimus tuleb lõpulikule otsustamisele üleüldisel rahukongressil, kus Eesti rahva tahtmist kindlasti tähele pannakse nagu seda Inglise, Prantsuse ja Italia valitsuste seletused kinnitavad.

Kopenhagenis, 2. oktoobil 1918.

Eesti delegatsiooni juhatus.